

КНИГОЗБЕРІГАННЯ: ВІД РУКОПИСУ ДО ЕЛЕКТРОННОГО НОСІЯ

О.І. Бекішева, наук. б-ка
Нац. ун-ту "Києво-Могилян. акад."

Унікальною була бібліотека давньої Києво-Могилянської академії, закладена, вірогідно, ще в Братській школі. Свою бібліотеку, до якої входили й книги Йова Борецького і Тарасія Земки, - 2131 книгу вітчизняних і зарубіжних видань - заповів Колегіуму митрополит Петро Могила. Так було започатковано традицію дарувати Академії книги. Значні книжкові зібрання передали до академічної бібліотеки Єпіфаній Славинецький, Симеон Полоцький, митрополит Димитрій Ростовський, ректори Йоасаф Кроковський, Варлаам Ясинський, Давид Нащинський (129 книг), митрополити-покровителі Рафа'ш Заборовський (137 книг), Тимофій Щербацький (144 книги), Гавриїл Кременецький (понад 70 книг), історики Микола Бантиш-Каменський (150 книг) й Василь Рубан (154 книги), професори Іван Самойлович (1147 книг), Амвросій Юшкевич. Щедро дарував книги гетьман Іван Мазепа. У 1768 р. була заснована бібліотека при бурсі її вихованцем істориком М. Бантишем-Каменським.

На жаль, бібліотека Академії минулих років не збереглася до нашого часу. Значно постраждала вона від пожеж. Тільки 1780 р. згоріло близько 9 тис. томів, 1811 р. - понад 1000, а з ними - ті цінні відомості, які, можливо, пролили б більше світла на нашу історію. У 1920-х рр. із закриттям Духовної академії бібліотека була розформована, книги потрапили до різних книгосховищ. Частина їх знаходиться нині в Національній бібліотеці України ім. В.Вернадського. На деяких з них можна побачити автографи власників - професорів, ректорів Академії, її покровителів, меценатів.

У 1992 р. відбулося відродження славетної "Києво-Могилянської академії" та її бібліотеки майже з першої книжки. За 20-річний період існування фонд бібліотеки налічує вже більше 560 тис. екземплярів. І досі питому вагу надходження лі-

тератури становлять дарунки наших меценатів, представників науки та культури як з України, так і з-за кордону. Величезний внесок у фонди бібліотеки зробили відомі представники української діаспори, з найкращих книжок яких сформувалися приватні колекції (зараз їх вже 54) і фонд рідкісних та цінних видань, що складає вже більше 5 тис. примірників: найдавніші видання фонду; прижиттєві видання класиків та неокласиків світової літератури; видання про історію Києво-Могилянської академії тощо. Звичайно, саме стародруків та інкунабул у чистому вигляді наші фонди не мають, але цінні та рідкісні видання відбиралися за: значенням існуючих примірників; змістом; незвичайністю; зовнішнім виглядом; маргільними написами; печатками; екслібрисами; автографами авторів; видані поза межами України (видання наукових установ, прижиттєві видання українських письменників та науковців діаспори); а також періодичні видання політичних, наукових та літературно-мистецьких осередків, видані до 1946 р.

Найдавнішою друкованою книгою фонду рідкісних видань Наукової бібліотеки НаУКМА вважається видання, що вийшло у світ у 1676 р. в Йені (Німеччина). Воно являє собою коментарі та тлумачення до відомої книги Гуго Гроція (юрист, філософ, драматург, поет) "Про право війни і миру" (De Jure Belli ac Pacis) написані Валентином Фельтаймом ректором Йенської Академії.

Хоча девіз нашої Alma Mater "Час плинний, Києво-Могилянська академія вічна", все ж таки час, суб'єктивні та об'єктивні чинники призводять до втрати світових надбань науки і культури, псування раритетних видань. І особливі умови збереження та обслуговування читачів, консервування і оправа зіпсованих видань, прийняті для ФРВ у нашій бібліотеці, на жаль, зарадити цьому не можуть через значний вік таких книг, поганий фізичний стан, досить низьку механічну міцність паперу, руйнування цвіллю, грибком, комахами, іншими шкідливими факторами. Зважаючи на сказане вище, та беручи до уваги всебічну велику цінність таких документів, для створення цифрових копій старовинних документів було засновано підрозділ сканування документів. Завданням цього підрозділу стало ство-

рення та впровадження ефективної технології сканування, зберігання та представлення старовинних документів. На відміну від технології сканування сучасних документів при скануванні старовинних матеріалів необхідно враховувати багато особливостей роботи з ними. Це і відповідні умови збереження старовинних документів під час сканування, і необхідність забезпечення високої якості відсканованих документів, і надійне зберігання цифрових копій старовинних документів та створення зручного механізму представлення таких копій для кінцевих користувачів. Усе це дозволить дослідникам якомога рідше звертатися до оригіналів.

У збереженні старовинних документів під час сканування значну роль відіграє спеціалізований книжковий сканер ATIZ BookDrive DIY, який комплектується V-образною коліскою и V-образним притискаючим книгу склом. Цей сканер дозволяє сканувати документи без необхідності їх повного розгортання та притискання до пласкої поверхні, крім того в його лампі освітлення відсутні ультрафіолетова та інфрачервона частини спектру які мають негативний вплив на папір старовинних документів. З повними технічними характеристиками сканера можна ознайомитись на сайті <http://www.atiz.ru>. Для обробки результатів сканування використовується програмне забезпечення BookDrive Capture 5.0.2

За допомогою вбудованої в ПЗ BookDrive спеціалізованої скриптової мови ця програма була спеціально налаштована для швидкого та зручного процесу сканування. Висока якість результатів сканування досягнута за рахунок спеціальної підготовки співробітників, що виконують сканування, та завдяки використанню графічного формату TIFF для збереження результатів сканування. Всі результати сканування зберігаються лише в графічному вигляді. Конвертація графічного зображення сторінок документів в їх текстовий вигляд поки що неможлива через відсутність ефективного програмного забезпечення для автоматичного розпізнавання та перевірки текстів стародавніми Європейськими мовами. В майбутньому, якщо з'явиться необхідне програмне забезпечення, процес конвертації буде значно полегшено.

Надійність зберігання цифрових копій старовинних до-

кументів забезпечується сервером з RAID 50 масивом. Розмір RAID масиву нині становить 2 Тб та може бути збільшений при необхідності. Крім збереження результатів сканування в TIFF форматі, вони також зберігаються в JPG форматі, який займає в 10-15 разів менше місця при певному погіршенні якості зображення.

Умови користування фондом рідкісних видань виписані у положенні про ФРВ, зокрема: 1) робота зі стародруками, рідкісними і цінними матеріалами дозволяється лише у читальній залі і тільки за спеціально призначеними для цього місцями; 4) під час роботи з матеріалами фонду рідкісних і цінних книг не дозволяється: виносити їх за межі читальної зали; вносити до читальної зали друковані видання, фото і ксерокопії друкованих видань, коректуру, які не належать Бібліотеці; копіювати матеріали фототехнікою із спалахом та при допомозі копіювальних апаратів (сканер, ксерокс); брати документи вологими та брудними руками; швидко гортати сторінки стародруків; залишати багато закладок, оскільки це деформує блок книги; перегинати книгу вздовж корінця; загинати кути сторінок; самостійно розрізати нерозрізані сторінки; класти на видання папір, на якому робляться виписки; копіювати ілюстрації через кальку; спиратися руками на книгу.

ПРОБЛЕМЫ КОМПЛЕКТОВАНИЯ ОТДЕЛОВ РЕДКИХ КНИГ ВУЗОВСКИХ БИБЛИОТЕК

Н.Н. Булич, Нац. ун-т "Юрид. акад.
Украины им. Ярослава Мудрого"

Культурно-историческая и научная ценность библиотеки намного возрастает, если фонды ее располагают рукописями, редкими и ценными печатными изданиями. Отдел редкой книги Национального университета "Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого" - предмет особой гордости. Фонд редких и ценных изданий включает старопечатные книги, кол-